

Hiidlased võtsid kätte ja läksid kohalikku elu kaema täpselt teisele poole Eestit, idapiiri äärde.

15. mai 2026

Reet Kokovkin

Reisieltskond Vana Jüri seebikojas. | Foto: Erakogu

Flipboard

Reddit

Pinterest

Whatsapp

Email

Kuula artiklit

Kui varahommikuse praamiga Hiiumaalt reisima hakata, siis Räpinasse, kust idapiir kiviga visata, jõuab juba kella kaheteistkümneks. Nõnda väike Eesti ongi. 28 hiidlast (kaks saarlast ka kambas) võtsid selle teekonna ette, et koostöökoguga vaadata, mida teispool Eestit tehakse ja kuidas LEADER toetused on aidanud ette võtta. Ja vaadata oli küll.

Alustuseks vaatasime, kuidas Meelva külas toodetakse MÄÄ kaubamärgi all lambavillast aiaväetist. Muheda jutuga ettevõtte juht **Mihkel Peedimaa** rääkis, et kuna villa kippus piirkonnas palju tekkima, aga pesemine ei tundunud mõistlik, hakati otsima võimalusi, mida pesemata villast teha annaks.

Sõbra eeskujul soetas ta tehnika, sealhulgas granuleerija, mis villast väetist toodab. Tollal, kahekümnendate alguses, polnud see tehnika veel väga levinud. Kogemusi käidi otsimas Soomes ja Tšehhimaal. Pere ja sõprade toel arendati toodet paljuski katse-eksituste meetodil. Koostöös Eesti Maaülikooliga sai selgeks, et lambavilla graanulid annavad mulda pikalt vabanevaid toitaineid, hoiavad mulla niiske ja peletavad tigused. Tänapäevaks on tootevalikusse lisandunud mitmes suuruses multšikangas ja talvine kattevaip. Tooted on müügil peamiselt Eestis ja Soomes ning töötab ka e-pood. Hiidlased ei jätnud võimalust kasutamata ja ostsid endale kohe väärt kraami kaasa.

“mää” villagraanulite valmistamine. | Erakogu

Räpinas Hariduse tänaval asuva korrusmaja all tegutsevas veinikeldris saime tuttavaks Toosikatsi veinitalu omaniku Tarmo Rämsoniga. Pere põlise talu neljakümnest hektarist on marjakasvatuseks kasutusel üks hektar, kus kasvavad mahetunnustatud sõstrad, arooniad, rabarber, millest valmivad joogid. Alguse sai veinitootmine aastal 2018, kuid varsti laieneti koduköögist veinikeldrisse.

Vahepalana tutvusime kuulsa Röpina Paberivabrikuga, kus saime teada, et kogu Eestist kogutud vanapaber töödeldakse uuesti ümber papiks. Vabrik on pika ajaloo ja idüllilise Röpina linna arengus mänginud võtmerolli.

Silmiavavaks kujunes Räpina Loomemaja külastus, sest midagi sellist meil ei ole, nentisid paljud hiidlased. Möisaaegsesse talli ja töllakuuri ehitatud moodsad ruumid annavad võimaluse lastele ja täiskasvanutele õppida kunsti, mitmesugust käsitööd, kokandust ja osaleda ringides ning eksponeerida kunsti.

Möisahärra ehitas hoone 1870. aastal, aga kui 1924. aastal läks omanik Saksamaale, siis loodi siia Räpina Aianduskool. Majas on olnud nii laut, kontorid, kooli majutus, söökla kui ka õppeklassid. 1997.aastal müüdi maja erakätesse.

Toosikatsi veinikelder. | Erakogu

Seto loomemaja looja **Leo Kütt** meenutas 2011. aastal kohaliku koostöökoguga Soomes käiku, kus tutvuti ka endise ametikooli hoonega, mis oli loomemajaks ümber tehtud.

“Ja see oli ääretult kihvt maja!” meenutas ta. Reisil kaasas olnud vallavanem sai ideest innustust ja vald ostis kiiresti hooned tagasi. Euroopa rahadega sai maja renoveeritud ja sisustatud nii, et 2013. aastal avatigi loomemaja. Võrdluseks võib tuua arvud, et kui Räpina koolis õpib 250 õpilast ja lasteaias umbes 100 last, siis iga nädal käib Loomemaja ringides 148 last. Seda vaatamata sellele, et lisaks tegutsevad Räpinas muusikakool, spordikool, noortekeskus, kooli ja ka kiriku juures erinevad lasteringid.

Vald eraldab igal aastal loomekeskusele maja ülalpidamiseks üle saja tuhande euro. Hetkel on sõlmitud õpetajatele-juhendajatele neliteist töövõtulepingut ja tegutseb viiesteist erinevat gruppi. Kõige populaarsemad on keraamika, kokandus ja looduskosmeetika, käsitöö ja õmblemine aga mitte nii väga. Plaanis on avada lasergraafika ring. Ringid on keskmise hinnaga seitse eurot iga osaluse eest, mis teeb umbes kolmkümmend eurot kuus lapse kohta.

“Lapsevanemad maksavad laste huvitegevuse eest, isegi kui peres on mitu last, kes käivad mitmes ringis,” kinnitas Leo Kütt. Maja käive oli eelmisel aastal 286 000 eurot. Lisasissetulekuks loomemajale on erinevad teenused, nagu näiteks õunamahla pressimine ja pakendamine. Veel on ruumides olemas aktsiisilaoga pruulikoda ning ruumi renditakse ka üritusteks ja sündmusteks.

Räpina loomemajas rääkis Leo kütt Hiidlastele, millega seal tegeletakse. | Erakogu

Räpina Loomemaja kudumisklass. | Erakogu

Lisaks peamajale on kõrvalmajas veel väikeettevõtete inkubaatori ja muusikakooli ruumid, mis kokku moodustavad valla sihtasutuse. Piiriveere Liider on toetanud Loomemaja mitmel korral.

“Me oleme oma taotlustele toetusi saanud pea iga voo, aga me küsime väiksemaid summasid, nii kümne tuhande euro piires,” rääkis Kütt.

Väikeettevõtluse heaks näiteks on Vana Jüri Seebipood Vahtraoru talus, Kolossova külas. Juba väravas võttis meid vastu veidi pleekinud plakat, mis kuulutas, et siin talus eurotoetusi vastu ei võeta.

Uksel teatas seebimeister **Silver Hüdsi**, et tema on see ettevõtja, kes ei ole LEADERist kunagi raha saanud. Täpsustades kohe takka, et ta ei ole ka

kunagi toetust küsinud. Kasu on ta LEADER-tegevustest saanud küll, sest oli Piiriveere Liidri üks asutajatest ning on palju käinud kaasas õppereisidel.

Vanaisa järgi nime saanud Vana Jüri Seebikojaga alustas ta 2010. aastal. Vaikselt edenedes on pood saanud piirkonnas turismi tõmbekeskuseks. Seebikojas sai tunda, kui palju mängib väikeettevõtja juures lisaks toote kvaliteedile rolli ka tema lugu ja oskus seda pajatada. Seebimeistri meeleolukad lood aitasid kindlasti seepide ostmisele palju kaasa.

Seebimeister Silver Hüdsi Vana Jüri Seebikoda on saanud piirkonna tõmbekeskuseks. | Erakogu

Vana Jüri Seebipoe juures on silt "See objekt on valminud ilma Euroliidu toetuseta". Fotol Ludmilla Träder ja Jaanus Pauklin. | Erakogu

Kõik külastatud ettevõtmised polnud veel isegi päris valmis. Obinitsas asub peagi avatav Kagu-Eesti aiasaaduste väärinduskeskus, mille juht **Markus Männik** rääkis keskuse idee sünnist, et kõik algas 2015. aastal, kui mustsõstra kasvatajate tulundusühistu Seto Aiad liikmed käisid õppereisil Lätis, Leedus ja Poolas kogemusi saamas. Pärast seda rajati Euroopa Liidu Eesti-Vene piiriülese projekti raames vanasse lauta 2018. aastal külmutuskeskus. Sellest kasvas välja väärinduskeskuse idee, mille sisu oli pakkuda kohalike omavalitsuste allasutustele nagu näiteks koolidele, lasteaedadele ja hooldekodudele kvaliteetset ja eelistatavalt mahetoorainet igapäevaseks toitlustuseks. Projekti maksumus oli euroopa rahade toel ligikaudu neli miljonit eurot ja partnereid oli päris mitu.

Männiku sõnul peaks lähitulevikus keskuse uuest tarbijale väljuma kooritud kartul ja aurutatud pakendatud punane peet ning porgand. Kui praegu müüakse veel koorimata kartulit, siis varsti ei tohi koolides enam koorimata köögivilja vastu võtta. Koorimisjäädetest valmistatakse kompost, mida müüakse talunikele. Tootma hakatakse marja- ja puuviljatooteid, mahlu. Keskuse üheks ülesandeks on ka väiketootjate nõustamine ja abistamine, alates mullaanalüüsist kuni sordivalikuni.

See annab kohalikele köögiviljakasvatajatele omakorda arenguvõimaluse. Mahekasvatus on kauba hankimisel prioriteet number üks. Täna seadmed osaliselt juba toimivad, mõnele käib veel hange ning keskuse valmimise tähtaeg on augustis.

Keskuse energiatarbimist aitab soodsamaks teha päike. Vähendamaks kulusid, hakati otsima taastuvenergia võimalusi. Tartu regiooni Energiaagentuur pakkus välja pilootprojekti, kust saadi päikesepargiks toetust 80 protsendi ulatuses.

Ilmaveere hotell. | Erakogu

Obinitsa viimase aja kuulsaim ettevõtmine on aga Ilmaveere väikehotell ja restoran, mille saamislugu telest tuttav.

Ilmaveeret veab Lauri Mäesepp koos abikaasa Lenna Kuurmaga.

Hotell asub sissepääsuga justkui keset argist Obinitsa küla, maja akendest aga avanevad rabavad maalilised vaated kaugele üle Obinitsa järve kuni Venemaani välja.

Hoone kuulus varasemalt õigeusu kirikule ja oli väga halvas seisukorras, mistõttu kirik viimaks selle maha müüs.

REKLAAM. LUGEMISE JÄTKAMISEKS PALUN LIIGU EDASI.

Näita ennast!

Siin võiks olla sinu reklaam.

Võta ühendust reklaam@hiioleht.ee

HIIO LEHT
Kõik jutud

Hiidlased-saarlased sattusid ka mitmesse muuseumisse, millest mitmed ka LEADER-toetust saanud. Saatse muuseum asub endises kooli- ja õpetajamajas ja räägib lugu kultuuripiiridest, usust ja vaimsusest. Ülemisele

korrusele on sisustatud varalahkunud omakandimehe – näitleja Arvo Kukumäe memoriaaltuba.

Vastseliina Linnus on näide, kuidas säilinud lossivaremetele on riigi ja Euroopa Liidu abiga ehitatud külustuskeskus.

Seto rõivais Aivi Telvik ja Aivar Kalle. | Erakogu

Teadatuntud headusega on Värskas talumuuseumi kompleks, mis näitab külastajale jõukamat laadi seto talupidamist, koos igasugu koduloomadega.

Ühe hoone päästmise lugu on kindral Reegi maja, mis renoveeriti muuseumiks, tutvustamaks Vabadussõja ajalugu. Nikolai Reeki võib nimetada Eesti sõjaajaloos kindral Johan Laidoneri kõrval üheks teenekamaks sõjameheks ning sõjaväelise hariduse alusepanijaks. Värskaga seob Reeki kaitseväge suvine väljaõppekeskus, mille asutamise eestvedajaks ta oli.

Hiidlaste Koostöökogu juht **Ilmi Aksli** võttis reisi kokku tõdemusega, et piirialade piirkonnad pakuvad huvi just seetõttu, kuna äärealadel on tihti ettevõtluseks sarnased tingimused, eelkõige kaugus keskustest. Ole sa siis millises Eesti nurgas tahes.

MIS MEELDE JÄI?

Koostöökogu tegevjuht Ilmi Aksli

Kindlasti aiasaaduste väärindamise keskus Obinitsas. Sellist on väga vaja Hiiumaale, võibolla mitte nii suures mahus. Hiiumaal on aastaid püütud lahendada probleemi, kuidas koole, lasteaedu, hooldekodusid ning ka toitlustusettevõtteid varustada kohaliku kvaliteetse köögiviljaga, mahe toodang sealhulgas. Koostöökogu on seda teemat kandnud palju aastaid. Nüüd on Piiriveres kogukonna toel lahendus leitud ettevõtjate ja omavalitsuse koostöös. Sellist mudelit me vajaksime kindlasti. Aga ka teised objektid, mida nägime, süstisid positiivsust – näiteks seebipood. Väike asi, ühe pere projekt, mis annab piirkonnale nii palju juurde. Muidugi on see ka perele variant, kuidas ära elada kauges kandis. Siis kindlasti muuseum, mida külastasime, oli elav. Seal olid loomad, õunapuud, peenrad lisaks vanavara väljapanekule. Ning kindlasti seto rõivile paneku riitus tutvustas ehedalt kohalikku rahvarõivast.

Vallavolikogu juht Anu Pielberg

Obinitsa väärinduskeskus ilmselgelt. Omal ajal arvati, et Hiiumaa on liiga kaugel ja selline keskus läheks liiga kalliks, aga taastuvenergia kasutamine loob uue võimaluse. Vajalikud on külmhooned ja laopinnad, samuti marjade töötlemine. Sellest me tunneme puudust. Ma arvasin, et kaasaegse keskuse väljaehitamine on kallim, kuid lõpuks kujunes koguhinnaks umbes neli miljonit. See on tehtav. Kõik kohad olid muidugi ägedad. Tootearenduse poolest Mää, kuigi turunduse ja tasuvuse koha pealt peaks enne arvutama. Kuna meil on palju lambakasvatust, siis võiks keegi sellise tootearendamise ette võtta.

Saarte Koostöökogu juht Aivar Kalle

Talumuuseum oli väga tore. Saaremaal on sealt õppida, Mihkli talumuuseumis lehma kindlasti ei ole. Loomad teevad muuseumi elavaks ja lapsed näeksid ehedat taluelu. Mulle oli kõige põnevam väärinduskeskus, kus nad on suutnud plaani kokku pannud, hooned ehitada ja sisustada. Saaremaal ja ka mujal Eestist sellist ühistulist keskust ei ole.

Ettevõtja Peeter Kondratjev

Meelde jäi kindral Reegi majamuuseum Värskas. Mulle meeldis see, kuidas vald on toetanud projekte, näiteks Obinitsa vääriduskeskus ja Loomemaja.

Käsitööseltsi esindaja Nele Eller

Väga hea oli näha erinevaid kohti. Igasugusel mõttel on jumet, kui on julgust seda läbi viia. Sellelt reisilt leidsime palju uusi mõtteid, samuti saab selliselt reisilt kinnitust, mis meil hästi on. Kõige põnevamaks kogemuseks oli Räpina Loomemaja, kus ma sattusin oma unistuse sisse. Ma ei teadnud, et selline asi tegelikult võimalik on.

* Õppereis toimus siseriikliku koostööprojekti “Kaasaegne ja edukas ääremaa on võimalik” raames MTÜ Hiiumaa Koostöökogu ja MTÜ Piiriveere Liider vahel.

